

Şeýtany öldüren / hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy

написано kitapcy | 26 января, 2025

Şeýtany öldüren / hekaýa ŞEÝTANY ÖLDÜREN

Günüň ýeri gyzaryp, uzyn-uzyn minaralaryň başlary agaryp başlanda Jumabaý eke agyr ukudan oýanýar. Zordan ýöräp, el-ýüzüne suw çalýar. Gaty uzyn saçlary hem-de gür murtuň uçlary aşak sallanyşyp dur. Galyň dodak gyzaryp görünýär. Çayhananyň deňinden geçen bilen, tanyş-nätanyş bolsun, gadyrly salamlaşýar.

Ýoldan geçip barýan bir ýük maşynyň üstünde oturan baş-alty kişi hem ellerini bulaşyp, gykuwlaşyp Jumabaý eke bilen salamlaşyp geçdiler. Jumabaý ekäniň uly garny gaty aşak sallanyany üçin ol öwrülip-dolanyp bilmän dur. Ýogsa garnyň daşynda kirden ýaña garalyp giden köneje matadan guşagam bar weli iki ýaña bulanýan garyn dyza degip-degip gidýär. Jumabaý eke mahal-mahal murtlaryny iki ýaña sypap-sypap göýberse-de o murtlar ýene sallanýar. Jumabaý ekäni mydama çayhanada oturan görnüşde görenler ol ýöräp bilýändirem öýtmeyärler. Onsoň

ýöräp gelýän Jumabaý eke olar üçin başga bir adam ýaly. Onuň öýi-işi şo bir çayhana. Gündogaryň pessejik, pukaraja jaýy özgelere garyp görünse-de, Jumabaý eke üçin köşk-saraydan kem däl. Onsoňam oňa çayhana diýseler-de o taýda şeýle bir tagamly palaw bişirýäler. Şeýle bir palaw! O palawdan hiç- hiç doýmarsyňyz, çanagyň düýbünde galan ýagyny hem ýalar oturarsyňyz. Bu palawdan bir gezek iýen, soň özge ýerden palaw iýesi gelmez. Diňe şu palaw diýip atygsar durar. Eli boşraklar-a has irräkten çayhana gelip, çay baryny içýärler. İçleri syrylyp, içegeler eljuk diýip başlanda naharlaryň soltany palaw bugaryp bişýär. Ýag çeken sarymytl tüwiniň üstünde bugaryp ýatan garaja etler , dilim-dilim käşirler göreňden işdäni açýar.

Palawçy Jumabaý ekä bakyp, başyny silkip göýberýär weli, Jumabaý eke tamdyryň agzy ýaly tegelek depregini alyp, haýalja kakyp, uzyn-uzyn aýdymyna başlaýar.

-Tam, tam, tim,tim, tim, tampra, tampra, tam- tam-tam. O-o-o-oý, ekeler, ökeler. Oşga-plowga geliňler. Ýakşy plow bizde bor. Iýgen armonsyz, iýmegende armon bor. O-o-o-oý, ekeler o-o-o-oý ökeler. Oşga-plowga geliňler. Tamp-tamp-tamp. Tamp-tamp-tamp.

Jumabaý eke bir gyrada ýazylan keçede oturşyna, soňra ullakan ýaglygy bilen derini sylýar. Dyzynda dik saklaýan depregini kämahal pyrlap goýberýär. Nahara gelýänler bilen uzyn-uzyn salamlaşýar. “Bu plowdan iýgenleriň ýaşı ýüzden geçedi” diýýär. Bir salym çaya güýmenýär. Jumabaý ekäniň, edil gorpa guýan ýaly, çayy örän köp içişini görenler: “Jumabaý eke, bir günde näçe çäýnek çay içýäňiz?” diýip sorayarlar. “Wah, şony sanap ýetişmeýän-dä. Ýogsa, her gün näçe ädim ädenimi bilýän weli, çäýnek sanyny unudýan. Aý, köp däl-dir-le” diýýär. “Otuz çäýnek dagy içýänsiň- le” “Goýsana, otuz çäýnek içer ýaly, men, näme, düýemi?! Hany, sanayyn,hä-hm,ol on, ol on. Hawa, bary-ýogy ýigrimi dokuz çäýnejik boldy.” İller gülüşýär. Jumabaý ekäniň bolsa gülenini gören ýok. Onuň şo bir durkuny saklaýşy hem illerde gülki döredýär.

Jumabaý eke ýene deprege kakyp aýdymyna başlaýar. Tak-tyra-tyk, tak-tyra-tyk. Mundan gitseň Samarkantga bobomlar-ga-a-a salom aýtyň. Oý, eke-jo-on, bo-bomlor-ga-a salom aýtyň. Bo-bo-o-o- omlarga-a-a salom aýtyň.

Jumabaý eke aýdymyny goýup çay owurtlaýar, sag eliniň aýasyny depregiň ýüzüne sürtüp-sürtüp goýberýär. Töwerege garaýar.

Gelýän bar bolsa, salamlaşyp: “Geliňler, geçiňler, plow iýiňler, çaymyzdan içiňler.”diýýär. Nahar iýip bolup, çay içýänler bilen söhbet eden bolýar.

-Ýagşymysyz? İşler kalaý? Pensiýa uzak galdymy? Aý, bolýa. Nesip etse, hemmesi bolar. Nesibeden artyk aljak ýokdur.

Jumabaý eke palaw bişen badyna iýmeýär. Gazanyň düýbüne ýakyn gelnende, ýagly, etli ýerlerinden bir uly jamy tükmekläp getiren palawçy: “Jumabaý eke, şu palawy iýseň ýüz däl, ýüz elli yaşarsyň, işalla” diýýär. “Goýsana! Meni ýüz elli yaşadyp, maýmyna meňzetjek bolýamyň?!”

Aýdym aýdyp bilmesem, deprek kakyp bilmesem, dişim dökülip palaw iýip bilmesem, seniň ýüz elli ýaşıňy nädeýin?!” diýip, palawly jamy öňüne çekýär. Ol hiç mahal palawy çemçe, çarşajyk bilen iýen adam däl. Dört barmagyny jemläp, pilçe ýaly edýär-de bir oýmak palawy alyp, başam barmagy bilen agzyna iteläp goýberýär. Baý-baý, tiz iýýär-ä. Hiç bir gepe-söze bakman, başyny galdyrman, jamyň düýbüne çalt ýetýär. Onsoň süýem barmak bilen jamyň ýagyny syryp-syryp, ýalap-ýalap gutarýar. Soň eliniň ýagyny beýleki eline çalýar, kámahal depregiň degre-daşyna, gönüň ýüzüne süýkäp-süýkäp goýberýär. Murtuny hem ýatdan çykaranok, murtuň uçlaryny ýagly barmaklary bilen burup-burup goýberýär. Diňe şondan soň aýalaryna garap oturşuna, gözlerini ýumýar-da uzyn omyna başlaýar. Adam Atadan, How Emeden tä şu günlere çenli ölenleriň ruhuna bagş etdim diýip, elini ýüzüne sürýär. Töwerege bir nazar salýar. Bu aralykda gelen bar bolsa, saglyk-esenlik soraşýar. “Hudaýa şükür, indi Buharanyň ähli halky biziň palawmyzy iýýär. Düýn bir habar geldi. Biziň palawmyzdan iýýän bir maşgalanyň üçem ogly bolupdyr. İşalla, ol oglanlaram adam bolsa, biziň palawmyzdan iýerler.”

Jumabaý eke emay bilen depregini ele alýar-da, öňki aýdymyň dowamyna başlaýar.

Tak-tyra-tyk, tak-tyra-tyk.

Mundan gitseň Samorkontga
anamlarga salom aýtyň.

O-o-o-o-o-o-o-oy, ekejo-on,
anamlarga-a-a salom aýtyň.

Mundan gitseň Samorkontga
ekemlerge-e-e-e salom aýtyň.

Jumabaý eke aýdymyny goýup, depregini çep dyzy bilen çep aýasynyň arasynda dik saklap oturşyna derini sylýar. Ikinji gazanyň töwereginde hasanaklap ýören aşpeze kämahal gözgytagyny aýlap goýberýär.

-Arada maña üç hat geldi. Biri Hytaýyň başlygyndan, biri Moskwanyň başlygyndan, ýene biri kimdendir-ä? Be-e, dilimiň ujundady-la. Wah, hat köp gelensoň, bulaşýa-da. Hä-ä-ä, ana ýadyma düşdi, hindileriň başlygyndan. Bilýäňizmi, üçüsem haýyş edýä, meniň ýurduma gel-de birinji bagşy bol, köşkde ýaşa diýip ýalbarýalar. Ölsen giderinmi?! Hiç gitmerin. O taýda çayhana barmy? Ýok. Palaw bişýämi? Bişenok. Bişende-de biziň palawmyzça boljakmy?! Bir emrikaly biziň palawmyzy iýip-iýip, aşa düşüp, üç günden soň ýene gelip, ýene iýdi. Gözüm doýmaýa diýip palawmyzyň suratyny aldy. “Dur” diýdim. “Näme?” diýdi. Meniň aýdymalarymy ýazyp alda emrikalylara diňlet, “Waý Jumabaý ekem” diýip aglar oturarlar diýdim. Onsoň meni kino düşürdi. Elime-de emrika puluny berdi.

Şo mahal palawçy “Eý, Jumabaý eke, başlaň!” diýip seslendi. “Ýagşy, ýagşy”.

Tam-tara-tam-tam. Tam-tara-tam-tam.

Gäliňlär, gäliňlä-ä-är, gäli-i-iňlär! Oş kylдыk, o-o-oş kylдыk.

Iýgänläri-i-i-i ýo-o-oş kylдыk.

Geliňlä-är, geliňlä-ä-är.

Miman oluňlar.

Plow iýiňlär.

Ýüz ýigrimi ýoşny-y-y

Bizdän alyňlar.

Tam-tara-tam-tam-tam

Tam-tara-tam-tam-tam.

Soňra Jumabaý eke ýene çäýnegine ýapyşýar. Maňlaýdan, çekgeden, gulak ýeňsesinden syrygýan derleri ýaglygy bilen sylýar. Ikinji gazanyň palaw ysy hem beýhuş edip barýar. Çydap bilmän, ýene bir jam palow buýurýanlaram bar. Märeke has köpelyär. Gowyr artýar. Onsoň Jumabaý eke ýene depregine kakyp, hälki aýdymyň dowamyna başlaýar.

Mundan gitseň Samorkontga
Hatynymga-a-a salom aýtyň.
Aý, ekejo-o-o-on, salom aýtyň.
Salom aýtyň, sa-a-lo-om aýtyň.

Mundan gitseň Samorkontga
Kyzlarymga salom aýtyň.
O-o-o-o-o-óy, kyzlarymga.
Kyzlarymga-a-a-a salom aýtyň.

Jumabaý eke depregini ýanynda goýup, çay içip başlaýar. Başga gazan ýoklygy ony ynjaldaýar. Oturanlaryň biri: “Jumabaý eke, bu aýdymyň haçan gutarýar?” diýip sorar. Adatça, Jumabaý ekä berilýän soraglaryň ählisi diýen ýaly oň müňlerçe gezek berlen soraglygy üçin bu soragam täze däl.

– Aý, beçejiğim, bu aýdym hiç tükenmez. Jumabaý ekeňiz ölyänçä dowam eder. Bilýänizmi, bu aýdym bilen Jumabay ekeňiz şeýtany öldürdi, şeýtany. Şeýtanda sabyr bolmaz ekeni. Bir gün gelip diňledi, üç gün, baş gün diňledi. Aýdym tükenenok. Diňe men görýän şeýtany, şeýtanam diňe meni görýär. Ahyry, sabry ýetmän öläýdi. Onsoň, menem bu aýdymyň adyna “Şeýtany öldüren “ diýdim.

Palawlar iýilýär, çaylar içilýär, söhbetler edilýär. Mähelle ýuwaş-ýuwaş dargaýar. Gün gözýetime tarap sallanyp başlanda palawçy hem, çayçy hem öýüne gaýdýar. Sebäbi bu jelegaýlarda agşamlaryna her kim öýüne ýygnanýar, tapanjasyny hem öýünde iýip-içýär. Boşap galan çayhanada birki sany pişik bilen Jumabaý eke galýar. Elbetde, Jumabaý ekäniň agşam nahary gaty garyp bolýar. Ol bu çayhanada hem garawul, hem aýdymçy bolsa-da diňe gara garny üçin işleýär. Başga alajy ýok, gidere ýeri ýok. Töwerege garaňkylyk çökende, diňe uzyn-uzyn minaralaryň başlary garalyp görnende Jumabaý eke şol oturan ýerinde gamgyn gyşarýar-da donuny üstüne çekýär.

Ol ertirki güne garaşyp galyň gabaklaryny ýumýar.

Oraz ÝAGMYROW. Hekaýalar